

posebej opozarja na značilnosti, ki Gorane povezujejo z ostalimi kajkavci in čakavci.

Mag. Lada Badurina z reške Pedagoške fakultete je k stoletnici izida hrvaškega pravopisa Ivana Broza prispevala članek "Stotinu godina hrvatskoga pravopisa" (Sto let hrvaškega pravopisa). Avtorica analizira pomen "Hrvaškega pravopisa" Ivana Broza in odnos tega priručnika do predhodnih tradicionalnih pravopisnih rešitev. L. Badurina pravi, da je treba Brozov pravopis imeti za zgled pri razvoju hrvaške sodobne ortografske norme.

Naslednji sklop ima samo en prispevek: "Secesija i riječke vile (prilog istraživanju povijesti stambene arhitekture u Rijeci s početka 20. stoljeća)" (Secesija in reške vile /Prispevek k proučevanju zgodovine stanovanjske arhitekture na Reki na začetku XX. stoletja), ki ga je napisala mag. Julija Loci-Barković z reške Pedagoške fakultete. Večino vil na Reki so na začetku XX. stoletja projektirali domači inženirji. Tako so tudi vile in manjše palače v višjih delih mesta (Belveder, Škurinje, Rujevica, Kozala) projektirali reški inženirji, ki so se izsolali na politehničnih fakultetah v glavnih središčih avstro-ogrske monarhije. Izjemno plodni so bili reški projektanti E. Ambrosini, V. Celligoi, G. Farcas in G. Rubinich.

V zadnjem sklopu lahko preberemo dva prikaza. V prvem, "Napokon 'Velika gramatika'", so Diana Stolac, Marija Turk, Lada Badurina in Sanda Ham s skupnimi močmi orisale zadnji, tretji del obsežne hrvaške slovnice "Povijesni pregled, glasovi i oblici hrvatskoga književnog jezika", ki je nastal izpod peres več uglednih hrvaških znanstvenikov (Stjepana Babića, Daliborja Brozovića, Milana Mogušića, Slavka Pavešića, Iva Škarića in Stjepka Težaka). V drugem pa je Iva Lukežić prikazala "Gonan po naše, rječnik labinskog govora" (Slovar labinskoga govora) Marijana Milevoja.

Goran Filipi

JADRANSKI ZBORNİK.

Zv. 14, Pula - Rijeka 1991, 316 strani

Znanstveni časopis Jadranski zbornik u svojem višedesetljetnom izlaženju (prvi broj objavljen je god. 1953) zauzima jedno od značajnijih mjesta u proučevanju prošlosti Istre, Rijeke, Hrvatskog primorja i Gorskog kotora. Uz svoje znanstvene i stručne rubrike redovito okuplja najznačajnija pera toga područja, a i šire. Pruža širok uvid u njihova recentna istraživanja i stručne rezultate. Tu publikaciju zajedničkim naporima izdaju Povijesno društvo Rijeke sa sjedištem u Rijeci i Društvo za povijest i kulturni razvoj Istre (do god. 1993. Povijesno društvo Istre) sa sjedištem u Puli. Četrnaesti svezak Jadranskog zbornika donosi arheološke, povijesne i etnološke radove, te više prikaza osvrti, bilježaka, kao i niz drugih obavjesti. U tom pogledu možemo ga

podijeliti u dva osnovna dijela. Prvi dio čine rasprave i članci, a drugi dio obavjesti i kritički osvrti na razne publikacije, kao i niz drugih korisnih obavjesti za znanstvenu i stručnu javnost.

U prvom dijelu tiskano je ukupno deset rasprava i priloga, od toga dva su posvećena arheološkim, sedam povijesnim i jedan etnološkoj temi. Prilog Kristine Jurkić - Džin, Helenistički utjecaj na oblikovanje i dekoraciju slavoluka Sergijevaca u Puli, doprinos je poznavanju helenističkog utjecaja na spomenike rimskog razdoblja koji dostiže svoj vrhunac za vladavine Augusta. No, proces helenizacije u tom prostoru započinje još u II. st. pr. n. e. i nastavlja se tijekom I. st. pr. n. e. U konkretnom primjeru riječ je o impozantnom puljskom slavoluku Sergijevaca građenom između 29. i 27. g. pr. n. e. Kako se radi o prvoj generaciji rimskih kamenih slavoluka, utjecaj je helenizma tim očitiji, pa to autorica u svom prilogu sustavno upozorava i analizira. Ti su utjecaji osobito vidljivi u stilu i ukrasu nosećih struktura od baze, polustupova, lezena, kasetiranog luka, perjanice s krišatim Viktorijama do kapitala i ornamenta trabeacije i atika (girlande, Selena, oružje, detalji profilacije itd.) Drugi je arheološki prilog iz pera Alke Gruborović - Starac, Tri rimska nadgrobna spomenika iz Valbandona kod Pule. Plod je sustavnih arheoloških istraživanja sakralnog ranokršćanskog objekta na položaju Vela Boška u Valbandonu kod Pule koji su god. 1987 započeli pod vodstvom arheologa Fine Juroš - Mofardin. Radi se o tri fragmentarna rimska nadgrobna spomenika. Istraživanje je pokazalo da je jedan spomenik pripadao gradskom dekriyonu, drugi supruzi se vira, dok je treći natpis, daleko skromnijih dimenzija, pripadao robovskoj obitelji. Spomenici su datirani u I. odnosno II. stoljeće i izravno su bili postavljeni na ruralnim posjedima građana kolonije Pole u 5 km udaljenom Valbandonu. Oba arheološka priloga popraćena su i slikovnim prilozima.

Prilogom Mire Kolar-Dimitrijević, Gradnja bakarske pruge, započinju u Zborniku povijesne teme. Radi se zapravo o prilogu koji na visokoj znanstvenoj razini govori o inicijativi i samoj izgradnji željezničke pruge koja je tu luku Hrvatskog primorja povezala s kontinentalnom Hrvatskom. O toj se ideji počelo ozbiljno raspravljati još god. 1893. Njena je izgradnja započela tek god. 1927, a savršena je sredinom 1931 u tijeku velike svjetske gospodarske krize koja je zahvatila i to područje. Zato planirani učinci tog odvojka od Škrljeva (Rijeke) do Bakra u dužini od 10.300 metara i nisu ispunili očekivane rezultate. Osim same analize okolnosti u kojima segradila ta pruga, autorica u svojoj raspravi vrlo opširno utvrđuje problem: od same ideje za njenu izgradnju do socijalnih i gospodarskih problema u tom prostoru, kao i globalnih odnosa koji su vladali u Hrvatskom primorju te kontinentalnoj Hrvatskoj itd. Na

kraju rasprave objavljeno je nekoliko dokumenata vezanih uz temu i dva slikovna priloga.

Članak Darinka Munića, Prijepis prijepisa "Zakona grada Castus od leta 1400" i njegova sudbina, posvećen je kastavskom statutu koji je prvi na hrvatskom jeziku objavio Matko Laginja god. 1873. Dok je prijepis načinio još god. 1845 iznimni zaljubljenik u starine Mijat Sabljar, a na temelju starijeg prijepisa koji je učinio kastavski kancelar Giambattista Tomičić god. 1759. U svakom slučaju to je doprinos znanstvenoj diskusiji o povijesnom, političkom i gospo-darskom razvoju, te društvenom uređenju kastavske sre-dnjovjekovne komune. Prilog Bože Jakovljevića, Osni-vanje učiteljskih društava u Istri i njihova borba za narodno školstvo u prošlom i početkom ovog stoljeća, sadrži pregled političkih, privrednih i društvenih prilika u Istri u drugoj polovici XIX. stoljeća, zaključno s prvom četvrtinom XX. stoljeća. Tada pada i organiziranje učiteljskih društava. Primjerice, god. 1897 osnovao je hrvatsko-slovensko učiteljsko društvo "Narodna prosvjeta" sa sjedištem u Pazinu, koje god. 1906 mijenja svoj naziv u hrvatsko učiteljsko društvo "Narodna prosvjeta". To je društvo izdavalo glasilo "Narodna prosvjeta", mjesečnik za školstvo, književnost i poeziju. Godine 1911 utemeljeno je Katoličko učiteljsko društvo za Istru "Hrvatska škola" sa sjedištem također u Pazinu. Ono je do 1. siječnja 1912 izdavalo svoj mjesečnik "Hrvatska škola". Tijekom prvog svjetskog rata zamro je rad učiteljskih društava, a istarski su učitelji obnovili rad svojih društava 1. i 2. veljače 1920, kada osnivaju Zvezu slovanskih društava u Trstu. Od 1. ožujka iste godine Zveza izdaje glasilo "Učiteljski list", koji je izlazio do 1. kolovoza 1926 jer su te godine, u kolovozu, talijanske vlasti zabranile rad Zveze.

Članak Bosiljke Janjatović, Biografija Divka Budaka, prilog je poznavanju života i javnog djelovanja tog istaknutog pripadnika napredne radničke misli između dva svjetska rata u Hrvatskoj. Divko Budak (1897- 1941) podrijetlom je iz Karlobaga, a najviše je djelovao u rodnom gradu, te Senju, Sušaku (Rijeci), Gospiću, Zagrebu itd.

Mihael Sobolovski, Prilog povjesti otoka Paga između dvaju svjetskih ratova s posebnim osvrtom na radnički pokret, u prvom redu razmatra gospodarsko stanje, demografska kretanja, kulturno - prosvjetne prilike i politička previranja među tim življem između dva svjetska rata. Posebno razmatra stanje u radničkom pokretu, njegovo organiziranje i aktivnosti.

Zeljko Klaić, Prilozi o "Staroj našoj slogi" i "Istarskoj riječi" (1922, 1923 i 1924), raspravlja o ta dva hrvatska novinska glasila koja su neko vrijeme za razdoblja fašizma izlazili u Trstu. "Stara naša sloga" izlazila je od kraja kolovoza do kraja prosinca 1922, najkraće od ostalih glasila tog vremena kao što su "Pučki prijatelj", "Istra", "Istarska riječ" i kasnije gorički "Istarski list". "Istarska riječ" izlazila je od siječnja 1923 do siječnja 1929.

godine. Prilog je to i poznavanju razdoblja fašističke uprave u Istri. Članak Ive Kovačića, Talijanski koncentracijski logori na području Hrvatskog primorja i dijela Istre (1941-1943), znanstveni je prilog temi kojoj je u hrvatskoj historijografiji posvećeno nedovoljno utemeljenih rasprava. Ovim radom autor pokušava na temelju dostupne izvorne građe i objavljene povijesne literature, na jednom mjestu predstaviti najznačajnije činjenice o koncentracijskim logorima talijanskih okupatora u Lovranu, Bakru, Kraljevici te u Kumporu na otoku Rabu kao specifičnim oblicima odmazde nad civilnim stanovništvom i pri tom upozorava na pogreške do kojih je došlo u obradi ove problematike u nekim dosada objavljenim priložima.

Posljednji prilog prvog dijela zbornika, gdje su uvrštene rasprave i članci, čini etnološki prilog Josipa Miličevića, Umiru vode i vodenice. U prilogu se govori o istraživanju voda i hidrografskih objekata, te vezanosti tipa seoskog gospodarstva uz vrstu i količinu vode. Autor analizira kako utječe voda na odražanje i napredak seoskog domaćinstva, te ističe da je voda imala izuzetno značajnu ulogu ne samo u seoskom domaćinstvu i gospodarstvu, nego i u nekim običajima i vjerovanjima. Posebno se osvrnuo i na izvore, lokvee i snježnice, šterne (cisterne), vodenice i vodene tijekove u Istri.

U drugom dijelu zbornika uvršteno je dvadesetak prikaza, osvrti i bilješki recentnih publikacija, zatim dva prikaza znanstvenih skupova ("Izvori za povijest otoka Krka", Rijeka 1990, i Znanstveno savjetovanje u povodu 120. obljetnice rođenja Frana Supila i 90. obljetnice njegova riječkog "Novog lista", Opatija 1990), te tri in memoriam istaknutih znanstvenika koji su se u prvom redu bavili Istrom: dr. Makso Pelozo (1915-1989), dr. Danilo Klen (1910-1990) i prof. dr. Branko Marušić (1926-1991). Isto tako u Zborniku su objavljena i dva prigodna teksta izrečena na predstavljanju trinaestog sveska "Jadranskog zbornika", i to njegova tadašnjeg glavnog urednika Mihaela Sobolevskog i tajnika Darinka Munića, a posljednji prilog čini izvješće o radu povijesnog društva Rijeke.

Nevio Šetić

"LIMES" Rivista italiana di geopolitica
N. 12/93 gennaio-maggio (pagg. 299) e
N. 3/93 giugno-agosto (pagg. 272)
Editrice periodoci culturali.

Da qualche mese è apparsa nel panorama editoriale italiano, con i primi due numeri, una rivista trimestrale di geopolitica dal titolo significativo ed altamente connotativo per noi che viviamo al di qua e al di là del confine. Si tratta di "Limes"; il primo numero è dedicato alla guerra in Europa, Adriatico, Jugoslavia, Balcani San-